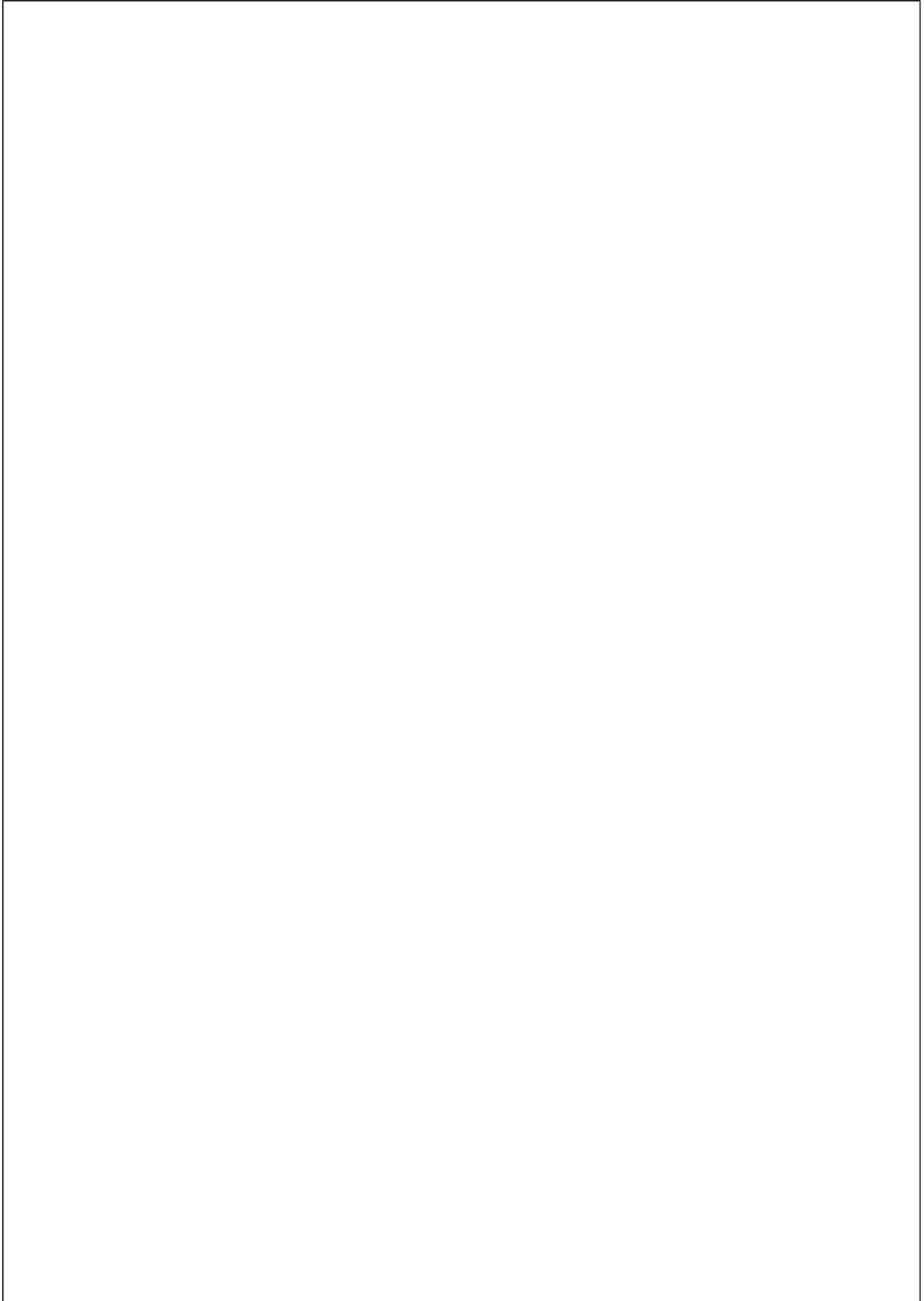

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/217061,Uroczystosci-upamietniajace-ofiary-Zbrodni-Katynskiej.html>
27.02.2026, 02:45

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej

12 kwietnia 2025 roku w katedrze polowej Wojska Polskiego w Warszawie upamiętniono ofiary sowieckiej zbrodni z 1940 roku. Instytut Pamięci Narodowej reprezentował dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa.

12.04.2025

[Katyń Uroczystości Zbrodni Katyńska](#)

Uroczystość rozpoczęła się od Mszy świętej w intencji kapelanów katyńskich i innych poległych oficerów Wojska Polskiego. Eucharystii przewodniczył bp polowy dr Wiesław Lechowicz. Uczestniczyli w niej przedstawiciele środowisk katyńskich.

Po Mszy św. duchowni oraz wierni udali się do Kaplicy Katyńskiej, znajdującej się w murach świątyni, gdzie złożone zostały wieńce i znicze.

Druga część uroczystości, z udziałem dr. hab. Karola Polejowskiego, zastępcy prezesa IPN, prof. Tadeusza Wolszy, członka Kolegium IPN, Adama Siwka, dyrektora Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN oraz dr Natalii Cichockiej, dyrektora Wydawnictwa IPN, odbyła się w Sali Tradycji Ordynariatu Polowego. Przedstawiciele IPN otrzymali podziękowania za dbanie o pamięć o ofiarach Zbrodni Katyńskiej. Dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa IPN, otrzymał dyplom w dowód wdzięczności za rozwijanie w społeczeństwie kultu męczeństwa kapelanów katyńskich. Adam Siwek, dyrektor BUWiM, został uhonorowany Medalem Milito Pro Christo za głoszenie prawdy o losach Narodu Polskiego i wspieranie duszpasterstwa wojskowego.

- O Katyniu nie wolno było mówić, a jeśli ten temat się pojawiał, to zawsze z określeniem, że była to zbrodnia niemiecka. Po 1989 roku prawda mogła być już głoszona oficjalnie. W Instytucie Pamięci Narodowej tę prawdę kultywujemy. Państwo jesteście również kustoszami tej pamięci, ale żyjemy w czasach, kiedy wciąż można spotkać ludzi, którzy kłamstwo katyńskie szerzą. Dlatego naszym zadaniem i obowiązkiem jest świadczyć o tym, co się wydarzyło. To jest nasze zadanie, z którego nie zrezygnujemy. W przyszłości chcemy, aby prawda o Katyniu była wciąż rozpowszechniana w Polsce i za granicą. Dlatego to, co robimy w Instytucie Pamięci Narodowej: konferencje, badania, publikacje - upowszechniamy również za granicą.

Walka o pamięć i prawdę wciąż trwa i od nas zależy jaki będzie jej wynik.

- podkreślił podczas uroczystości zastępca prezesa IPN. Dr hab. Karol Polejowski podziękował środowiskom katyńskim i Wojsku Polskiemu, za kultywowanie pamięci o kapelanach katyńskich.

Podczas spotkania została zaprezentowana nowa książka Instytutu Pamięci Narodowej [„Vinctis non victis. Pamięci osób duchownych, ofiar mordu katyńskiego”](#). W rozmowie o publikacji wzięły udział dr hab. Danuta Jastrzębska-Golonka (Biuro Badań Historycznych IPN, prof. UJK w Bydgoszczy) oraz dr Ewa Kowalska z Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN. Redaktorki opowiedziały o pracy nad zbiorem tekstów, wygłoszonych przez prelegentów podczas [konferencji naukowej, która odbyła się 12 kwietnia 2023 r. w gmachu Sejmu RP](#). Publikacja ukazuje los kapłanów więzionych w tzw. obozach specjalnych NKWD i straconych w

Katyniu, Charkowie-Piatichatkach, Miednoje i Kijowie-Bykowni.

Podczas obchodów zaprezentowano także wystawę „Kapelani wojskowi - męczennicy Zbrodni Katyńskiej”. Wydarzenie zorganizowało Stowarzyszenie Pamięć Kapelanów Katyńskich.

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej – Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej – Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej - Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej - Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej. Na zdj. dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa IPN - Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej. Na zdj. dr Tadeusz Wolsza - Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej. Na zdj. dr hab. Danuta Jastrzębska-Golonka - Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej. Na zdj. dr Ewa Kowalska - Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej – Warszawa, 12 kwietnia 2025. Fot. Sławek Kasper (IPN)

* * *

5 marca 1940 r. Biuro Polityczne KC WKP(b) zdecydowało o likwidacji polskich jeńców wojennych bez przedstawiania im zarzutów, decyzji o zakończeniu śledztwa ani aktu oskarżenia. Już 3 kwietnia 1940 roku rozpoczęła się likwidacja obozu w Kozielsku. Wszystkich zgromadzonych w nim jeńców zabito w katyńskim lesie. Przez kolejne sześć tygodni kolejni polscy oficerowie byli wywożeni z obozów i rozstrzeliwani: żołnierze ze Starobielska – w Charkowie, a policjanci z Ostaszkowa – w Kalininie. Kolejnych mordów NKWD dokonało w Chersoniu, Charkowie, Kijowie i Mińsku.

13 kwietnia 1943 r. w Berlinie ujawniono informację o znalezieniu w Katyniu masowych grobów polskich oficerów zamordowanych przez sowieckie NKWD. Jednak prawda o sprawcach ludobójstwa na obywatelach II Rzeczypospolitej została oficjalnie potwierdzona dopiero po 50 latach.

14 listopada 2007 r. Sejm RP ustanowił 13 kwietnia Dniem Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej.

***

Ewa Kowalska: *Nieśli otuchę innym jeńcom. Kapelani – ofiary Katynia*

W kwietniu roku 1940 rozpoczęły się rozstrzeliwania osób przetrzymywanych w obozach specjalnych NKWD w Starobielsku, Kozielsku i Ostaszkowie oraz w więzieniach tzw. Zachodniej Ukrainy i

Zachodniej Białorusi.

To właśnie z tego powodu kwiecień stał się miesiącem szczególnej pamięci o obywatelach II RP zamordowanych na podstawie postanowienia Biura Politycznego KC WKP(b) z 5 marca 1940 r. Wśród ofiar i świadków tej zbrodni byli księża.

Gdy wybuchła II wojna światowa, w szeregach obrońców Rzeczypospolitej stanęli kapelani wojskowi oraz księża ochotnicy z wielu polskich diecezji i zgromadzeń zakonnych. Nieśli posługę kapłańską, udzielali absencji i uczestniczyli w grzebaniu poległych.

Wbrew prawu

Duchownych wziętych do niewoli przez Armię Czerwoną osadzono wraz z polskimi żołnierzami w obozach przejściowych: w Juchnowie w obwodzie smoleńskim, Kozielszczyźnie w obwodzie połtawskim, Szepietówce w obwodzie chmielnickim, Putywlu w obwodzie sumskim i Juży w obwodzie iwanowskim.

Następnie, zgodnie z dyrektywą ludowego komisarza spraw wewnętrznych Ławrientija Berii z 3 października 1939 r., zostali przewiezieni do obozów specjalnych NKWD, zlokalizowanych w budynkach monastyrów w Starobielsku, Kozielsku i Ostaszkowie¹. Trafili tam wbrew prawu międzynarodowemu, zgodnie z którym powinni być traktowani neutralnie². Wciąż nie znamy wszystkich nazwisk księży zamordowanych na podstawie decyzji katyńskiej – zwłaszcza przetrzymywanych na tzw. Zachodniej Ukrainie i Zachodniej Białorusi – a także miejsc ich stracenia oraz pochówku. Duchownymi nieuwzględnionymi w Księgach Cmentarnych opublikowanych przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa są np. ks. Michał Męciński³, ks. Stanisław Tyborowski⁴ oraz ks. Zarzycki, wskazany w relacji złożonej przez Czesława Fulesza, która jest przechowywana w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie.

Szczególnie trudne dla jeńców były pierwsze tygodnie. Powszechne było odczucie tragedii po klęsce kampanii wrześniowej, niepokój o los nie tylko swój, lecz zwłaszcza najbliższych. Powracające obrazy śmierci współtowarzyszy, niepewność przyszłości i rzeczywistość obozowa powodowały przygnębienie i stopniowe wyczerpywanie sił fizycznych jeńców. Obozów nie przygotowano na przyjęcie tak licznej grupy ludzi. W trudnych warunkach stłoczenia niemal każda czynność wymagała uzgodnienia reguł współżycia⁵. Brakowało latryn i nie było łaźni, panowała wszawica. Wydawane porcje żywnościowe były znikome. Każdy otrzymywał 400–800 gramów gliniastego chleba, do kotłów z tzw. zupą ustawiały się długie kolejki, skarżono się na niedostatek wody⁶. Jeńcy byli nieprzygotowani na zimę, zakwaterowani w nieopalanych pomieszczeniach. Wielu zapadało m.in. na gruźlicę i choroby skóry wynikające z infekcji po otarciach, zadrapaniach i zranieniach. Przy braku leków i zaplecza medycznego niewiele mogli pomóc kolegom polscy lekarze. W ciągu pół roku najwyższą śmiertelność odnotowano w obozie ostaszkowskim, usytuowanym na wyspie w Pustelni Niłowo-Stołobieńskiej. Tam oprócz ostrego reżimu pracy jeńcy narażeni byli na przenikliwe zimno wiatrów wiejących od jeziora Seliger⁷.

Dla uwięzionych nieoceniona była posługa księży. Sowietów dopiero po pewnym czasie, z racji noszenia przez kapelanów mundurów oficerskich, zorientowali się, że niektórzy wojskowi są osobami duchownymi. Władze obozowe w zależności od okresu sporządzenia raportu ewidencji uwięzionych wymieniają inną ich liczbę. I tak np. w Starobielsku według raportu grudniowego

miało znajdować się 12 duchownych⁸, natomiast w lutym 1940 r. – 16⁹. W informacji zbiorczej o stanie liczebnym uwięzionych w obozach w Starobielsku, Kozielsku i Ostaszkowie z 10 lutego 1940 r. wymienia się 21 osób duchownych¹⁰. Powszechnie przyjmuje się, podając nazwiska zamordowanych, że w ramach Zbrodni Katyńskiej rozstrzelano 31 duchownych, w tym 25 rzymsko-katolickich, 3 prawosławnych, jednego wyznania mojżeszowego¹¹. Ich posługa duszpasterska, uznawana za działalność kontrrewolucyjną i wrogą wobec państwa sowieckiego, była zakazana. Kapłani zatrzymani podczas sprawowania praktyk religijnych podlegali karom, z karcerem włącznie¹². Mimo to księża nadal pełnili posługę kapłańską, oświatową i patriotyczną. O ich działalności najlepiej mówią fragmenty wspomnień tych nielicznych, którzy nie zostali rozstrzelani, oraz notatki wydobyte z mundurów zamordowanych podczas ekshumacji w 1943 r. i w latach dziewięćdziesiątych¹³.

Najskuteczniejsza podpora

Do grona tych, którzy przeżyli, należał ks. prof. Leon Musielak. Sowieci aresztowali go 17 września 1939 r. (był wówczas klerykiem salejańskim) w okolicach Pińska wraz z kilkudziesięcioosobową grupą wojskowych i cywilów. Stamtąd trafił wraz z innymi polskimi jeńcami do obozu specjalnego w Kozielsku.

Pod nadzorem NKWD pracował w różnych okolicznych miejscach. Jak później podkreślał, w trudnych warunkach rzeczywistości obozowej, ciągłego doświadczenia głodu, zimna, mrozu, rozmaitych upokorzeń dużym wsparciem dającym mu nadzieję na przetrwanie była modlitwa. We wspomnieniach opisał jeden z takich momentów w listopadzie 1939 r., kiedy mógł wziąć udział w obozowej Eucharystii:

Któregoś dnia dowiedziałem się, że w nocy będę mógł uczestniczyć w ofierze Mszy Świętej. Było nas dużo. Widzę tę Mszę, jakby to było wczoraj. Leżymy na pryzkach, głowy tylko wychylone, a oczy utkwione w jeden punkt, gdzie ołtarz Chrystusowy, taki niepozorny i prosty. Przy nim kapłan, oczywiście bez szat liturgicznych, trzyma kielich i kawałek obozowego chleba, który zastępował opłatek. Pod postaciami tych darów Chrystus ofiaruje się tutaj Ojcu niebieskiemu za grzechy całego świata. Mrok. Śpiew cichuteńki, ale wyczuwa się w nim tajemniczą moc, gdy usta powtarzają Kto się w opiekę odda Panu swemu.... Wreszcie Komunia święta... Odrobina zwyczajnego chleba ze skromnych porcji obozowych, a jednak cały w niej Chrystus ze swoim Bóstwem i człowieczeństwem, najjaśniejsze światło ludzkiego umysłu, najczystsza miłość Bożego Serca, najskuteczniejsza podpora słabej, ludzkiej woli na wybór tego, co prawdziwe, lepsze ¹⁴.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

Przypisy:

1 Władze sowieckie zniszczyły sakralny charakter zespołów klasztornych. Cerkwie zamieniono na magazyny produktów rolnych, a większość pozostałych budynków – na świńskie chlewy. We wrześniu 1939 r. w pośpiechu opróżniono zabudowania, dostawiono namioty, a teren ogrodzono drutem kolczastym, przygotowując się na „przyjęcie” jeńców. Należy dodać, że policjanci, jako „narzędzie burżuazyjnego porządku”, zostali zakwalifikowani do elementów szczególnie wrogich i bez względu na szarżę nie podlegali zwolnieniu z obozów. Taką szansę mieli tylko szeregowi i podoficerowie Wojska Polskiego oraz nieletni. Zob. *Katyń. Dokumenty zbrodni*, t. 1: *Jeńcy niewypowiedzianej wojny sierpień 1939 – marzec 1940*, red. W. Materski, Warszawa 1995, s.

2 Rozkazem ludowego komisarza spraw wewnętrznych nr 0308 z 19 września 1939 r. w strukturach NKWD utworzono dodatkowy Zarząd do spraw Jeńców Wojennych. Jego naczelnikiem został major bezpieczeństwa państwowego Piotr Soprunienko, komisarzem – Siemion Niechoroszew, a zastępcami: Iwan Chochłow i Iwan Pałuchin.

3 Ksiądz Męciński Michał, s. Hilarego, biogram w: *Uбитy w Kalininie, zachorowany w Miednom*, t. 2, red. A. Gurianow, Moskwa 2019, s. 100.

4 „Biała Księga” *Martyrologium duchowieństwa — Polska XX w. (lata 1914–1989)*, <http://www.swzygmunt.knc.pl/MARTYROLOGIUM/POLISHRELIGIOUS/vPOLISH/HTMS/POLISHRELIGIOUSmartyr3254.htm> [dostęp: 17 III 2021 r.].

5 J. Czapski, *Na nieludzkiej ziemi*, Paris 1984, s. 16.

6 *Katyń. Dokumenty...*, t. 1, s. 174–177.

7 *Ibidem*, s. 427–431. Zob. np. S. Barański, J. Falkowski, *Korespondencja obozowa w okresie II wojny światowej*, Warszawa 1993; *Pamiętnik Franciszka Batora*, [w:] *Losy policjantów polskich po 1 września 1939. Studia i materiały*, red. P. Majer i A. Misiuk, Szczecino 1996.

8 *Katyń. Dokumenty...*, t. 1, s. 305.

9 *Ibidem*, t. 1, s. 395.

10 *Ibidem*, t. 1, s. 415.

11 B. Tarkowska, *Kapelani Wojska polskiego Pomordowani na Wschodzie 1940–1941*, Warszawa 2016, s. 13.

12 Wiadomo np., że ks. mjr Jan Leon Ziółkowski dwukrotnie został ukarany tygodniowym pobytem w karczerze – za odprawianie nabożeństw 11 i 20 grudnia 1939 r. Szerzej o pracy duszpasterskiej tego kapłana można przeczytać w *Ksiądz Jan Leon Ziółkowski ostatni kapelan Kozielska*, oprac. ks. Z. Peszkowski, B. Ziółkowska-Tarkowska, S. Zdrojewski, Warszawa – Łódź 2003; B. Tarkowska, *Kapelan Ziółkowski. Droga do Katynia*, Warszawa 2010.

13 Spośród publikacji podejmujących temat konspiracyjnej działalności kapelanów w obozach specjalnych NKWD należy wymienić: ks. F. Tyczkowski, *Wspomnienia z pierwszej i drugiej wojny światowej w Polsce*, Brooklyn 1971; B. Młynarski, *W sowieckiej niewoli*, Londyn 1974; *Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów*, z przedmową W. Andersa, Londyn 1975; S. Swianiewicz, *W cieniu Katynia*, Paryż 1978; J. Czapski, *Na nieludzkiej ziemi*, Paris 1984 (pozycja ta zawiera wydane w Rzymie w 1945 r. tegoż autora *Wspomnienia starobielskie*); *Pamiętniki znalezione w Katyniu*, przedmowa J. Zawodny, Paris 1989; ks. Z. Peszkowski, *Wspomnienia więźnia z Kozielska*, Warszawa 1989; L. Musielak, *Spod Częstochowy do Kozielska*, Kraków 1991; *Inwentarz dokumentów katyńskich przechowywanych w Kurii Metropolitarnej w Krakowie*, oprac. S.M. Jankowski, A. Roliński, Kraków 2002. Pozycją pomocną w ustalaniu danych dotyczących kapelanów Wojska Polskiego, którzy zginęli w Katyniu i w innych miejscach kaźni, jest obszerna praca *Kapelani Wojska Polskiego pomordowani na Wschodzie 1940–1941. Materiały i źródła do biografii duszpasterzy Wojska Polskiego z lat 1919–1939 wszystkich wyznań religijnych – ofiar Zbrodni Katyńskiej*, Warszawa – Mińsk Mazowiecki 2013.

14 Zob. L. Musielak, *Spod Częstochowy...*, s. 29. Por. ks. J. Wąsowicz SDB, *Więziony przez sowieckich i polskich komunistów. Ks. Leon Musielak SDB (1910-1998)*, „Nasz Dziennik”, 22-23 XII 2007 r. Kleryk Leon Musielak w kwietniu 1940 r., w celu przygotowania do sezonu letniego domu wczasowego pod Kozielskiem, w grupie kilkunastu osób został skierowany do pracy. Wykonywał ją aż do wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej. W czasie zamieszania związanego z zajęciem tego obszaru przez Wehrmacht w październiku 1941 r. udało mu się przedostać do Polski. W Krakowie zgłosił się do seminarium salezjańskiego i kontynuował studia teologiczne. Po dwóch latach przyjął święcenia kapłańskie.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Warszawa

Centrala

Katyń, Zbrodnia katyńska

Uroczystości

Powiązane wiadomości

85. rocznica Zbrodni Katyńskiej – działania Instytutu Pamięci Narodowej w 2025 roku

Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej. Polecamy materiały Instytutu Pamięci Narodowej poświęcone Zbrodni Katyńskiej

W Świnoujściu odsłoniliśmy tablicę poświęconą kapelanom katyńskim